

ESIMERKKEJÄ MIESTEN JA POIKIEN TUTKIMISESTA

Tuija Koivunen

Timo Aho, Jiri Nieminen & Arttu Salo (toim.) (2021) Miestutkimuksen metodologiaa. Vastapaino, Tampere. 268 s.

Miestutkimuksen metodologiaa on ensimmäinen suomenkielinen teos miestutkimuksen tekemisen kysymyksistä ja metodologioista. Kirjan toimittajien mukaan sen on tarkoitus antaa virikkeitä ja näkökulmia erityisesti miehiä ja poikia käsittelevien opinnäytetöiden tekemiseen sekä haastaa tutkijoita pohtimaan tutkimusprosessissa tekemiään valintoja ja omia lähtöoletuksiaan. Kirjalla halutaan osaltaan tukea suomalaisissa yliopistoissa tehtävää sukupuolittietoista opetusta ja tutkimusta miehistä ja pojista. Nähdäkseni teos toimii tässä tehtävässä oikein hyvin.

Vaikka kyseessä on tieteen tekemisen teoriaa käsittelevä metodologinen teos, luvut perustuvat empiiriselle tutkimukselle ja siten esittelevät myös erilaisia tutkimusasetelmia, kysymyksenasetteluja ja

tuloksia. Teos koostuu johdannosta, kolmesta osasta ja kokoavasta loppuluvusta. Ensimmäinen osa käsittelee kolmen luvun verran yksilö- ja ryhmähaastatteluja sekä etnografiaa. Näistä ensimmäinen, Petteri Eerolan ja Henna Pirskaisten kirjoittama luku, keskittyy miesten haastattelemiseen. Kirjoittajat ovat tehneet sensitiivisiin aiheisiin keskittyviä haastatteluja, joiden pohjalta he nostavat keskusteluun miesten rekrytoinnin haastateltaviksi, mieheyden rakentumisen ryhmähaastattelussa, sukupuolittuneen tunnetyön, haastattelijan sukupuolen merkityksen sekä miesten tunnepuheen rohkaisemisen haastattelussa. Toisessa luvussa Laura Mankki pohdii ryhmähaastattelun ja yksilöhaastattelun eroa tiedon tuottamisen menetelmänä, kun tavoitteena on käsitellä rodullistettuun mieheyteen liitettyjä toiminnan ja toimijuuden mahdollisuuksia. Mankki esittää, että juuri monikulttuurisen ryhmän haastattelussa on mahdollista tavoittaa maahanmuuttajuuden kokemusten pieni toimijuus. Yksilöhaastatteluissa taas sukupuolittuneisuuteen sisältyvät erot tulevat esiin selvemmin. Kolmannessa luvussa Timo Aho ja Anni Ojajärvi tarkastelevat tutkijoiden positiota ja positioitumista etnografisessa kenttätyössä, jossa kohtaamiset tutkittavien kanssa tapahtuvat ennalta arvaamattomissa tilanteissa ja vaihtuvissa ympäristöissä. Kirjoittajat pohtivat, miten tilanteet ja ympäristöt sekä laajentavat että rajoittavat tapoja, joilla asioista, henkilöistä ja sukupuolisuuksista voi kohtaamisissa kertoa.

Kirjan toisen osan kahdessa luvussa ovat aiheina visuaaliset ja taidelähtöiset menetelmät. Niistä ensimmäisessä Leena Autonen-Vaaraniemi esittelee, miten valokuvia ja valokuvaamista voi soveltaa aineiston tuottamiseen ja analysoimiseen. Hänen tutkimuksensa keskittyy eronneiden miesten kodille antamiin merkityksiin ja kotikäytäntöihin. Hän osoittaa, miten miesten haastattelemisen heidän ottamiensa valokuvien avulla rikkoo maskuliinisia ideaaleja ja stereotyyppioita. Tämän jälkeen Tuija Huuki esittelee poikatutkimuksessa hyödyntämäänsä taidelähtöistä etnografiaa. Hän toteaa, että tällaisen lähestymistavan avulla on mahdollista tavoittaa poikien usein piiloon jääviä kykyjä ja keinoja haastaa poikakulttuurin jäykkiä maskuliinisuuksia ja samalla sekä tunnistaa että tunnustaa poikakulttuurissa esiintyviä feminiinisyyskäsiä.

Kolmas osa koostuu kolmesta luvusta ja keskittyy media-aineistoihin. Ensiksi Tuija Saresma käsittelee sosiaalisen median tutkimusta ja kulttuurintutkimuksellista lukutapaa. Hän kirjoittaa tekstien tutkimuksesta, performatiivisuudesta, intersektionaaliseen analyysiin sekä vastustavasta lukutavasta ja esittää, että näiden yhdistelmällä on mahdollista päästä tarkastelemaan vallan ja alistuksen performointia nettikirjoittamisessa. Kaikkiin tilanteisiin ja aineistoihin sopivaa kaavaa ei kuitenkaan ole, vaan tärkein metodi on tutkijan oma ajattelu, joka ohjaa sopivan menetelmän rakentamista. Osan toisessa luvussa Arttu Salo esittelee tavan, jolla representaatioanalyysiä on mahdollista hyödyntää populaarikulttuuriin keskittyvässä miestutkimuksessa. Hän analysoi Rytmihäiriö-yhtyeen ryyppyriitatappoihin keskittyvien sanoitusten alkoholinkäytön kuvauksia osana suomalaisen alkoholikulttuurin kuvastoa. Salo esittää, että kulttuurissa esiintyvien maskuliinisten representaatioiden analyysi auttaa hahmotamaan, miten erilaisiin miehiin ja miesryhmiin suhtaudutaan. Osan viimeisessä luvussa Jiri Nieminen tarkastelee Teuvo Hakkaraisen ja Touko Aallon poliittista julkisuuskuvaa miestutkimuksen käsitteistöön ja diskurssiteoriaan pohjautuen ja pyrkii näin avaamaan politiikan maskuliinisuutta.

MIEHET, MASKULIINISUUDET JA FEMINIINISYYDET

Erityisen kiitoksen kirja saa siitä tarkkuudesta, jolla siinä käytetään maskuliinisuuden ja feminiinisuuden käsitteitä. Miestutkimuksessa on turhan usein yhdistetty miehet ja maskuliinisuus lähes automaattisesti, jolloin maskuliinisuuden käsite on menettänyt analyttisyytensä. Kuten kirjan johdannossa (s. 21) todetaan, miesfeminiinisyttä tai feminiinisenä pidetyn merkitystä miehedyelle on käsitelty – muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta – lähinnä negaation kautta. Nyt käsillä oleva kirja ottaa toisenlaisen lähestymistavan, sillä useimpien lukujen kirjoittajat pyrkivät analysoimaan omista aineistoistaan – mikäli se on aineiston ja kysymyksenasettelun kannalta mielekäästä – miten miehet rakentavat sekä maskuliinisuutta että feminiinisyttä. Esimerkiksi Eerola ja Pirkainen kuvaavat teini-ikäisten poikien ryhmähaastattelua, jossa pojat siirtyvät saman

haastattelun aikana rehvakkaasta ja maskuliinisesta omaa alkoholinkäyttöä kuvaavasta puheesta hyvin henkilökohtaiseen ja feminiinistä mieheyttä tuottavaan tapaan kertoa omien vanhempien ongelmallisesta alkoholinkäytöstä seuranneisiin kokemuksiin. Tämä on virkistävä lähestymistapa, joka irrottaa miestutkimuksellisen analyysin sen aiemmasta kehäpäätelmästä. Kirjan luvuissa risteilevät mielekkäällä ja analyttisellä tavalla myös muut sosiaalisesti tuotetut eron kategoriat.

Maskuliinisuuden ja feminiinisuuden käsitteiden käyttäminen rinnakkain ja niiden analysoiminen erilaisista aineistoista sekä kenttätöiden tilanteista on kirjan raikkainta antia, mutta sitä on toteutettu eri luvuissa hieman eri tavoin. Esimerkiksi visuaalisiin tutkimusmenetelmiin keskittyvä Leena Autonen-Vaaraniemen luku jättää lukijan pohtimaan, mikä siinä lopulta nimetään maskuliiniseksi ja feminiiniseksi. Ensin kirjoittaja kertoo analysoivansa maskuliinisia ja feminiinisiä piirteitä miesten kotikäytännöissä. Myöhemmin hän kirjoittaa ”maskuliinisuuden ja feminiinisuuden harjoittamisesta”, joka on yksi ”sukupuolen tekemisen käsitteellistyksele pohjautuva teoretisointi”. Edelleen hän kirjoittaa maskuliinisista ja feminiinisistä kulttuurisista käytännöistä, jotka on yleensä teoretisoinneissa erotettu niiden harjoittamisesta. Analyysinsä tuloksena hän erittelee miesten miestapaisesti ja naistapaisesti harjoittaman feminiinisuuden. Ilman käsitteiden johdonmukaista käyttöä luku herättää enemmän kysymyksiä kuin antaa vastauksia.

Visuaalisiin menetelmiin keskittyvässä luvussa varsinaiset valokuvien käyttöön keskittyvät menetelmät on kuvattu hyvin ja seikkaperäisesti. Koska kyseinen teos on tarkoitettu myös oppikirjaksi, olisi toivonut, että kirjoittaja olisi käyttänyt suomenkielisiä nimiä *photovoice*- ja *photo elicitation*-menetelmistä. Jos niille ei ole olemassa suomenkielisiä nimiä, sellaiset olisi pitänyt antaa. Oppikirja on mitä parhain kanava suomenkielisten nimien vakiinnuttamiseen. Jos taas on jokin syy, miksi menetelmistä pitää käyttää englanninkielisiä nimiä eikä nimetä niitä suomeksi, pitäisi se kertoa lukijalle.

Myös kirjan kolmannen osan viimeinen luku, jossa Jiri Nieminen analysoi media-aineistoja, olisi hyvinkin voinut hyötyä tuoreemmasta teoreettisesta otteesta ja feminiinisuuden käsitteen tuomisesta

maskuliinisuuden käsitteen rinnalle. Luvun otsikon mukaan kyseessä on politiikan maskuliinisuus, mutta en ole täysin vakuuttunut siitä, että luvussa analysoitujen media-aineistojen avulla on mahdollisuus päästä käsiksi politiikkaan – poliitikkojen julkisuuskuviin kylläkin.

METODOLOGISTEN KESKUSTELUJEN TULEVAISUUS

Lukujen välisestä pienestä epätasaisuudesta huolimatta teos on kaiken kaikkiaan hyvin toimitettu ja eheä kokonaisuus. Se on mukava lukukokemus, johon on helppo uppoutua. Luvut keskustelevat hyvin toistensa kanssa, ja ne on maltettu pitää sopivan tiiviinä ja lyhyinä. Toisin sanoen kirja on tehty helposti lähestyttäväksi, mikä on ehdoton etu oppikirjaksi tarkoitettulle teokselle. Juuri oppikirjaksi, oppaaksi tai käsikirjaksi teosta voi suositella kaikille mies- ja poikatutkimuksesta kiinnostuneille, mutta myös kaikille tutkimuksen tekemisen teoriasta inspiroituville lukijoille.

Myönnän suhtautuneeni epäilevästi ajatukseen kirjasta, joka käsittelee miestutkimuksen metodologiaa. Riittääkö sanottavaa kokonaiseen kirjaan asti? Metodologiat ovat yleensä kriittisissä tutkimusperinteissä melko laajasti jaettuina, joten miestutkimukselle erityistä sanottavaa voi olla niukasti. Kirja kuitenkin puolustaa paikkaansa metodologia-kirjallisuuden kentällä, osittain varmasti siksi, että sen tavoitteet ovat riittävän konkreettisia, ja siksi se onnistuu täyttämään ne loistavasti. Se myös tunnis-

taa ja osoittaa oman paikkansa eri tutkimusperinteiden ja -keskustelujen kentällä tavalla, joka ei suotta kavenna kirjan näkökulmaa tiukan miestutkimukselliseksi tai yritä paaluttaa raja-aitoja eri tutkimusperinteiden välille. Keskustelu ei rajaa pois vaan kutsuu mukaansa. Tällaista keskustelua tarvitaan myös lisää, mutta arvaan, että miestutkimuksesta ei ole tulossa uutta metodologista teosta aivan lähivuosina, eikä ehkä ole tarpeenkaan.

Olen vahvasti sitä mieltä, että Suomen tiedekentällä olisi tilaa ja tilausta laadullisiin menetelmiin ja metodologioihin keskittyvälle monitieteelliselle lehdelle. Kirjat on yleensä tarkoitettu kestävämpään aikaan, ja parhaimpia niistä luetaan ja käytetään jopa vuosikymmeniä. Lehti vertaisarvioituine artikkeleineen ja lyhempien teksteineen tarjoaisi nopeamman areenan ajankohtaisille keskusteluille. Myös menetelmäopetus hyötyisi tällaisesta lehdestä, kuten myös artikkeliväitöskirjat, joihin olisi mahdollista liittää suomenkielinen, menetelmällinen artikkeli. Suomessa lehdet perustuvat yleensä seuran toiminnalle, mutta laadullisen tutkimuksen seura ei kuulosta erityisen hyvältä idealta. Kysymykseksi silloin jää, miten Suomessa voi perustaa tieteellisen lehden ilman kustantavaa seuraa taustalla.

YTT, dos. Tuija Koivunen työskentelee yhteiskunta-politiikan yliopistonlehtorina Itä-Suomen yliopiston Joensuun kampuksella. Hänen empiiriset tutkimusaiheensa kohdistuvat pääosin työelämään laajasti ymmärrettynä.